

Buurtreactie Kort Haarlem en Kadenbuurt op plannen voor de energietransitie

redactie door het bestuur van Energiecoöperatie Kort Haarlem, op basis van bewonersoverleg, eindversie 23 april 2021

Samenvatting

Op 7 april is door de gemeente met ondersteuning van DWTM een “scenariostudie aardgasvrij” gepresenteerd voor 150 bewoners van Kort Haarlem en Kadenbuurt. Er is toen druk gebruik gemaakt van de chatfunctie van ZOOM. Op 12 april heeft een schrijfgroep van 22 bewoners uit beide buurten een concept reactie gedestilleerd uit de 1000 chats. Er is daarop een genuanceerd beeld geschetst van alle reacties op mogelijk startwijk worden. De tekst is op 22 april met 65 bewoners besproken en vanwege luide kritiek op de uitkomst van de scenariostudie, extra aangescherpt. Er is ook rekening gehouden met meningen van bewoners tijdens een deur-aan-deur actie, die ongeveer 400 handtekeningen tegen de aanwijzing tot starbuurt opleverde.

De stemming onder de 65 aanwezigen van 22 april is kort samengevat:

Kort Haarlem en Kadenbuurt kunnen zeker niet binnen 10-15 jaar gasloos worden. Over deze snelle transitie is teveel onbekend, met dreiging van hoge kosten en onvoorziene risico's. Extra zuinig omgaan met het schone aardgas door isolatie, duurzame opwekking en andere besparingsmogelijkheden, zien veel van de aanwezigen als de beste manier om snel CO2 uitstoot te verminderen. Gas moet voor woningverwarming in onze buurten langer beschikbaar blijven.

Inleiding

In december 2020 heeft de gemeente Gouda de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt als één van de verkenningswijken aangewezen. Op 7 april is de verkenningsstudie aardgasvrij voor de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt gepresenteerd. Op deze digitale bijeenkomst waren ca 150 bewoners aanwezig. Op 12 april hebben 22 bewoners over een reactie uit de buurt gesproken, mede op basis van de vele vragen en opmerkingen die op 7 april werden gesteld. Tenslotte is deze reactie op 22 april besproken met 65 bewoners van beide buurten.

Buiten de bijeenkomsten en overleggen om hield een groepje bewoners spontaan een handtekeningenactie “Kort Haarlem tegen de keuze voor eventuele startbuurt”. De actie moest een stem geven aan ieder die niet via ZOOM of websites geïnformeerd kan worden. Zij haalden veel handtekeningen (rond 400) op. Bij de ontmoeting met deze groep bleek niettemin dat zij willen samenwerken aan maatregelen zoals isolatie ten behoeve van CO2-reductie. Via de actie vragen ze meer tijd en meer aandacht voor mensen die maatregelen niet kunnen betalen of organiseren. Op vrijdag 23 april is onze buurtreactie samen met de handtekeningen aan het college aangeboden, via wethouder Hilde Niezen.

Er verschenen ook posters op lantaarnpalen met “aardgas eruit, waterstofgas erin”.

In de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt staan ca 3000 huizen. Gezien het aantal bewoners dat niet heeft geparticipeerd, kan onderstaande reactie dan ook **niet** worden gezien als representatief voor de twee buurten, maar van degenen die mee deden. Deze reactie betreft alleen de uitkomst van de scenariostudie en de besluitvorming over startbuurten. Uit de enquêtes in februari blijkt dat bewoners die reageerden over het

algemeen positief kritisch stonden tegenover de energietransitie in meer algemene zin. Op basis van de presentatie van 7 april is een aanzienlijke groep actief geworden, die uitgesproken tegenstander is van startwijk worden. Maar tevens zijn veel bewoners voorstander van verdere stappen om CO₂ uitstoot te verminderen.

Overeenkomstige de discussie op 12 april, geven we hierbij de meningen, argumenten en voorwaarden voor drie thema's:

- a. Draagvlak over het fenomeen startwijk worden;
- b. De prioriteit voor isoleren;
- c. Het warmtenet.

Afsluitend zijn een aantal vragen en voorwaarden geformuleerd die noodzakelijk geacht worden in een vervolgtraject.

A. Draagvlak: meningen over het fenomeen startwijk worden

Er is onder inwoners veel weerstand tegen het aanwijzen van Kort Haarlem en Kadenbuurt als startbuurten. Veel bewoners willen geen proefkonijn zijn en zijn bang last te krijgen van de wet van de remmende voorsprong. Ze willen dat de gemeente voor een oudere en diverse wijk veel meer tijd neemt. De gemeente zal de dreiging moeten wegnemen dat binnen 10 jaar een nog relatief nieuwe technologie met onduidelijke gevolgen voor de bewoners zal worden ingevoerd. Aquathermie is zo'n onbewezen technologie.

Sommige bewoners zijn erg ongerust over de kosten waarmee ze kunnen worden geconfronteerd als onze buurten worden aangewezen als startbuurten en begonnen daarom een handtekeningenactie tegen mogelijke aanwijzing.

Huurders zijn nog op geen enkele wijze geïnformeerd over de transitie of om hun mening gevraagd en voelen zich daarom buiten de besluitvorming gehouden.

Daar staat tegenover dat andere bewoners juist kansen zien. Bijvoorbeeld doordat ze na uitgebreid onderzoek in het kader van startbuurt meer inzicht krijgen in de mogelijkheden/kosten of doordat tegelijk de rioolverbetering sneller zou kunnen worden aangepakt. Deze bewoners willen ook graag weten of de gemeente een startbuurt extra financiële ondersteuning gaat bieden, niet alleen voor onderzoek, maar ook voor concrete projecten en individuele maatregelen. Het is bewoners onvoldoende duidelijk geworden welke voordelen het kan bieden om eventueel startwijk te worden. De balans tussen eventuele voordelen tegenover de risico's van koploper zijn kan niet opgemaakt worden. En bovendien zijn veel bewoners nog niet bereikt en meegenomen in de informatievoorziening.

Deze weerstand staat haaks op de positieve houding tegenover energietransitie, zoals uit de buurtenquête in Kort Haarlem (respons 250 in Kort Haarlem, met name eigenaren van woningen) en de gemeentelijke enquête in beide buurten blijkt. Toen speelden nog niet de effecten van startbuurt worden mee.

Er moet veel meer aan betrokkenheid, informatievoorziening en steun gewerkt worden. Er is gebrek aan informatie of vermogen om aanwezige informatie te begrijpen en daardoor is er veel sprake van 'horen zeggen'.

Er is ook veel wantrouwen richting de gemeente. Mensen hebben het gevoel dat ze voor het blok worden gezet en dat ze meegezogen worden in een proces dat te snel gaat en dat ze niet meer kunnen stoppen zodra het etiket "startwijk" op onze buurten wordt geplakt.

Daarnaast plaatsen bewoners vraagtekens bij de haalbaarheid, daadkracht en het financiële vermogen van de gemeente, mede ingegeven door concrete voorbeelden uit het verleden (riolering!). Mensen gaven tijdens de bijeenkomst ook aan dat ze bang zijn om de regie kwijt te raken als hun buurt een startbuurt wordt.

Veel bewoners reageren positief op het organiseren van bewoners rond de energietransitie, met betrekking tot adviezen, informatie en mogelijke gezamenlijke acties. Echter, een groot deel van bewoners is nog niet aangehaakt, onder andere omdat er geen fysieke bijeenkomsten kunnen zijn. Er is veel tijd nodig om meer mensen te betrekken, zodat er meer draagvlak voor de ingrijpende plannen ontstaat. De dreiging om in 10 jaar of over 15 jaar van het gas af te moeten, ondermijnt dat activerende proces en breekt het opgebouwde draagvlak af. Dat blijkt ook uit de reacties van de handtekeningverzamelers. Met andere woorden: als startwijk worden betekent dat zo snel het gas wordt afgekoppeld, dan zijn veel mensen tegen.

Uit de handtekeningenactie komen bijvoorbeeld de volgende reacties. Kort Haarlem en de Kadenbuurt zijn grotendeels oude volksbuurten met vooroorlogse huizen en veel bewoners hebben een kleine beurs. Grote onrust is in de buurt ontstaan over de enorme kosten die ze tegemoet gaan zien. Bezorgde ouders die geen idee hebben hoe ze de kosten zouden moeten betalen en zo ja, al helemaal geen idee hebben hoe ze dat geld er ooit weer uit krijgen. Hoe moeten jongeren die met hoge lasten een huis hebben gekocht, aanpassingen bekostigen? Huilende ouders die sparen voor een studie voor hun kinderen zien dat plan nu in duigen vallen, mensen die wat geld hebben gespaard voor hun oude dag voor huis en leuke dingen, zien dat geld verdampen. Men heeft er slapeloze nachten van. "Wat we willen is dat de gemeente echt naar de bewoners luistert en hen blijft betrekken bij de besluitvorming." "Zoals ze nu bezig zijn wil Gouda het braafste jongetje van de klas zijn door te roepen dat wij hier wel tien jaar eerder van het gas af kunnen dan de rest van het land". De groep is vast van plan door te gaan met hun actie en andere bewoners voor te leggen dat het te snel gaat, te duur is en dat er teveel onduidelijkheden zijn.

B. De prioriteit voor isoleren

Van het gas af zien sommige bewoners niet als haalbare stap om CO₂ uitstoot effectief te verminderen. Een individuele warmtepomp vraagt nog teveel grijze stroom en met een warmtenet op hoge temperatuur moet zoveel met aardgas bijgestookt worden, dat hiermee onvoldoende CO₂ reductie wordt bereikt. Van het gas af gaan zou daarom niet de eerste prioriteit moeten zijn, maar goed isoleren wel. Er is brede steun voor de noodzaak van isoleren, maar het ontbreekt aan kennis, organisatietalent en voldoende financiële steun.

Er wordt gevraagd om een goede nulmeting, die een duidelijk beeld geeft van de huidige stand van woningisolatie en de kosten van verdere isolatie. Er is sinds de jaren '70 namelijk al veel geïsoleerd in woningen, waardoor er vragen zijn hoe je tegen welke kosten moet na-isoleren. Na de nulmeting volgen dan periodieke nametingen waarmee de gemeente kan controleren of de beoogde CO₂-reductie wordt gehaald en welke bijsturing nodig is. Daarmee is het effect van maatregelen duidelijker na te gaan.

Hoe succesvoller woningen worden geïsoleerd, hoe kleiner het probleem van een andere energiebron, of dat nu een individuele warmtepomp of een warmtenet is. Isoleren geniet ook veel draagvlak, omdat het bijdraagt aan comfort en woningwaarde.

Tegenover bewoners, die denken dat goed isoleren onbetaalbaar is, staan andere bewoners die vertellen dat ze over een periode van 10 jaar zoveel stappen hebben gezet, dat ze al van het gas af zouden kunnen. Inderdaad zijn in veel woningen in de loop van 40 jaar, sinds de

energiecrisis, stapsgewijs maatregelen genomen. Maar de eisen aan bijvoorbeeld isolatiedikte nemen toe met het oog op lagere temperatuur verwarmingssysteem. Veel woningen hebben dunne isolatielaagjes. Ook moet het verwarmingssysteem mogelijk vervangen worden. Eerst moet er zicht op zijn dat isoleren beter betaalbaar en uitvoerbaar is, ook voor de lastige woningtypen, zowel koop- als huurwoningen.

Gevraagd wordt om nauwkeurige berekeningen van de isolatieaanpak en kosten voor verschillende soorten woningen: wat is nodig aan isolatie om te kunnen verwarmen met lage (35 - 50 graden) en midden (tot 50 -70 graden) temperatuur verwarmingswater? Wat betekent het gebrek aan goede isolatie voor de nodige investeringen?

Het aantal medestanders zou kunnen groeien als de gemeente meer informatie gaat verstrekken over de voor- en nadelen, waarbij vooral moet worden geprobeerd iedereen mee te nemen in het proces. Onderzoek naar concrete maatregelen, met de kosten ervan, zou voor kleinere clusters of blokken gedaan kunnen worden; daar waar bewoners gemeenschappelijke problemen ervaren en oplossingen voor hun woning herkennen en leren accepteren.

De vraag is of aanwijzing tot startwijk kan helpen bij het bieden van inzicht in kosten en mogelijkheden, zonder de dreiging dat de buurten over 10 jaar voor het blok staan omdat het aardgas wordt afgesloten. Startwijk worden wordt nu gezien als een gevaarlijke fuik, die leidt tot afkoppeling van aardgas, omdat dat vanuit het Rijk zo wordt afgedwongen.

C. Warmtenet

Onderzoek door DWTM levert het advies op dat een warmtenet een optie zou kunnen zijn voor de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt. Zelfs voor een deel van de actief geïnteresseerde bewoners roept deze conclusie vragen op. Bijvoorbeeld: waarop is deze conclusie gebaseerd? En welke alternatieven zijn onderzocht? Waarom wordt primair gekeken naar de laagste nationale kosten en niet naar eindgebruikerslasten en CO₂-reductie? Eindgebruikerslasten zouden bekend moeten zijn voordat je kiest om startbuurt te worden. Ook andere aspecten, zoals ruimtebeslag, risico voor kostenescalatie, roepen vragen op. Daarnaast is in het woud aan technische mogelijkheden, het idee dat de IJssel huizen zou kunnen verwarmen, niet begrepen. Aquathermie wordt niet gezien als bekende, betrouwbare technologie.

Er werd ook nadrukkelijk door mensen gevraagd om de complete onderzoeken vrij te geven, ook van scenario's die de gemeente als minder haalbaar acht, zoals de toepassing van waterstofgas. Waterstofgas spreekt velen tot de verbeelding. De gepresenteerde voorkeur voor een warmtenet roept veel vragen op. Over aquathermie zijn geen goede praktijkvoorbeelden bekend. Warmtepompen kunnen overlast geven en zorgen bij slecht geïsoleerde woningen voor te weinig CO₂-reductie.

Ondanks dat een klein deel van de buurten al langer intensief bezig is met de energietransitie, lijkt het op basis van de plm. 1000 reacties tijdens de 7 april sessie dat zelfs onder de actief geïnteresseerden het kennisniveau om de informatiestroom te duiden nog tekortschiet. De individuele situatie (isolatieniveau, draagkracht, kennisniveau, toekomstperspectief etc.) gecombineerd met de veelheid aan te wegen aspecten (ontwikkeling gasprij, technische ontwikkelingen etc.) veroorzaken twijfel. Er is ongerustheid over kosten die gemaakt worden tijdens de transitie, maar ook over kosten die over langere tijd kunnen ontstaan bijvoorbeeld doordat een energiebron duurder blijkt te zijn dan

verwacht, De onzekerheidsmarge in het rekenwerk kan veel groter zijn dan 40% en is misschien wel 400%, aldus een reactie.

Daarnaast zijn er vragen over afhankelijkheid, leveringsbetrouwbaarheid, invloed van bodemgesteldheid zoals verzakkingen) en keuzevrijheid bij een warmtenet op basis van aquathermie. De technologie is experimenteel en grootschalig toepassen van zulke nieuwe technologie in zo'n complexe wijk is te riskant. Dit versterkt de ongerustheid over kostenschattingen.

Met name niet begrepen lijken de status van het onderzoek (verkenning) en het beoogde tijdsfad. Ook de "black box" conclusie dat het warmtenet op 70 graden als beste uit de bus komt, roept vragen op. Een gedetailleerde onderbouwing hiervan wordt gevraagd.

Naast de genoemde bedenkingen, is het de vraag of het begrip TCO voldoende begrepen wordt (de initiële investering is misschien lager, maar de terugkerende energielasten zijn hoger). Voor individuele woningen zullen de kosten (ver) afwijken van het gemiddelde vanwege een verschillende isolatiegraad, grootte van de woning en de vraag of men eigenaar of huurder is. Ook is opgemerkt dat voor oudere bewoners terugverdienen soms niet mogelijk is en dat de verwachting is dat jongere bewoners door zullen schuiven naar een volgende woning voor een TCO-cyclus is doorlopen. Meer begrip voor het begrip TCO kan ertoe leiden dat verdergaande isolatie toch aantrekkelijk wordt.

Los van de alternatieven voor een warmtenet oplossing, is er ook discussie over benodigde aanvoertemperatuur van zo'n warmtenet, die weer invloed heeft op de mate waarin emissiereductie bereikt kan worden. De noodzaak van bijstoken met aardgas leidt tot verminderde CO₂-reductie en mogelijk tot hoge kosten. Daarnaast wordt gevreesd voor hogere CO₂-uitstoot en slechte luchtkwaliteit wanneer mensen individueel gaan bijstoken met biomassa en houtkachels. Het aantal houtkachels lijkt toe te nemen en ze leveren overlast.

De boodschap dat er voorlopig nog niets beslist wordt (behalve dan startbuurt of niet) en dat er voorlopig nog geen mogelijkheden zijn om burgers te dwingen, vinden bewoners slecht passen bij het idee van een startbuurt die over 10 jaar van het gas af zou kunnen. Er is wantrouwen in de lokale en centrale overheid. De vraag is wie het vertrouwen geniet om voorlichting te geven, en hoe je een groter deel van de wijk kunt bereiken.

De acties van de energiecoöperatie Kort Haarlem om mensen bijeen te brengen en advies en informatie te geven wordt gewaardeerd, maar er is veel meer hulp en financiële steun nodig, vooral ook van de overheid. Tevens is het nodig dat opnieuw bewonerscommissies tot leven worden gewekt. Het is essentieel dat zij zich in het overleg met hun verhuurder kunnen laten ondersteunen door een professionele ondersteuner. Alles vergt veel tijd en het perspectief van 10 jaar is bedreigend voor het draagvlak.

Vragen van de buurten aan de gemeente, voordat er startbuurten worden aangewezen

- Er wordt meer informatie verwacht over het afsluiten van de huizen van aardgas. Er zijn vragen waarom bv. waterstof of biogas niet een alternatief voor aardgas zouden kunnen zijn. Ook veel mensen willen graag meer weten hoe de Hollandse IJssel en de waterzuivering als warmte kan dienen. En wat is plan B als de Hollandse IJssel en de waterzuivering niet voldoende warmte kunnen leveren of bijvoorbeeld voor andere delen van de stad en andere gemeenten hogere prioriteit geldt;

- Veel bewoners voelen zich niet gehoord en zijn onvoldoende bereikt via de voorlichtingsavonden en berichten in kranten. De hulp moet veel persoonlijker zijn en toegespitst op concrete vragen, zoals bijvoorbeeld energiecoaches dat doen.
- Besluitvorming in de gemeente gaat voor de bewoners veel te snel. De gemeente zou veel meer tijd moeten nemen om het vertrouwen van de bewoners te winnen;
- Er bestaat bezorgdheid dat -indien de wijk die als startwijk wordt aangewezen- de wijk de regie volledig uit handen geeft en de politiek het besluit tot startwijk niet als een besluit tot nader onderzoek zal zien maar als een besluit tot als eerste van het aardgas afgaan;
- Duidelijkheid over wie de kosten van de energietransitie gaat betalen. Wat zijn de kosten nu en over een periode van 25 jaar. Zeker ook voor de mensen met een smalle beurs;
- De gemeente dient eerst een degelijke isolatiestrategie te ontwikkelen en pas daarna stappen nemen om van het aardgas af te gaan. Dit betekent dat onze buurten niet bij de eerste buurten zouden moeten behoren die van het gas af gaan;
- Een goede nulmeting en vervolgmetingen geeft inzicht in de te nemen isolatiemaatregelen en het effect ervan op CO₂-reductie.
- Er ontbreekt transparante onderbouwing van de berekeningen zoals gepresenteerd. Ongelukkig dat de gemiddelde nationale kosten worden gepresenteerd in plaats van de (gemiddelde) eindgebruikerskosten. Dit geeft bewoners geen beeld van de kosten;
- Is de ambitie dat huizen in Gouda uiterlijk 2040 van het gas af gaan niet te ambitieus? Kan niet beter bij het landelijke doel voor 2050 worden aangesloten;
- Kan niet beter worden uitgegaan van bewezen technologie in zo'n complexe wijk.
- Er is een strategische aanpassing van het gemeentelijk beleid en de samenwerking nodig. Inzetten op intensiever informeren van de buurten, daadwerkelijk luisteren naar de reacties en hierop het tempo van implementatie aanpassen.

Bovenstaande vragen moeten door de gemeente worden aangepakt/opgelost. Er lijken dan voldoende kansen te zijn om het buurtproces van isoleren, zonnepanelen acties, hybride verwarmingsoplossingen de CO₂-reductie actief door te zetten en uiteindelijk, over langere termijn en met meer keuzevrijheid en zekerheid, te bepalen of het nodig is om geheel van het aardgas af te gaan en hoe dan.